

VAN LIFTER TOT OBLAAT: MIJN KENNISMAKING MET DE BENEDICTIJNSE LEVENSKUNST

Op zoek naar Clerlande

Tijdens een verblijf bij de paters van Sint-Andries werd ik eens gewezen op het bestaan van een klooster te Clerlande. Vanwege de moderne architectuur en de originele interpretatie van de monastieke traditie zou deze plaats alleszins een bezoekje waard zijn. Ik dankte de tipgever, een oudere monnik met een scherpe blik, en begon plannen te maken voor een reisje naar Ottignies/Louvain-la-Neuve. Enkele weken later besloot ik het erop te wagen. Allereerst bezocht ik het oude Leuven, vanwaar ik naar het zuiden dacht door te steken. De reis verliep echter wat moeizaam, aangezien er maar weinig treinen reden tussen het oude en nieuwe Leuven. Ik kon nog het beste bij de Naamse Poort langs de weg gaan staan, vernam ik in het station, om per auto het traject af te leggen. Uiteindelijk bereikte ik op deze manier in een gammeltje mijn reisdoel. In Louvain-la-Neuve keek ik inderdaad mijn ogen uit vanwege de moderne, vaak bijzondere bouwstijlen en -zo vermoedde ik- alternatieve woonvormen. Van de bewoning merkte ik echter niet zoveel, het stadje was op deze warme zomerdag vrijwel uitgestorven. Er waren slechts sporen te zien van intensieve afbraak door studenten, zoals gescheurde affiches en wilde graffiti, platgetreden cafédeuren en verwaarloosde trapportalen. Ik vond ook nergens het klooster van Clerlande.

Vragen aan de schaarse voorbijgangers leverden in het geheel niets op, zodat ik uiteindelijk maar de weg richting Ottignies ben afgedaald. Moe van de brandende zon begon ik overal schitterende kloostercomplexen te zien, het een nog moderner dan het andere. Naar één zo'n uitgestrekt, wit gebouwencomplex dat ook nog iets katholieks uitstraalde, ben ik toen toegeklimmen: het bleek niet een klooster maar een kliniek te zijn. Dat was niet wat ik zocht, maar men wist er wel waar het landgoed Clerlande lag. Doodrmoede zette ik de weg voort en tenslotte kwam ik uit, op een andere heuvel, bij een tweetal bungalows die naar de naam St. André luisterden. Onder de dennenbomen was het er aangenaam koel en vredig. Ik werd ontvangen door een lange, magere man die de gastenpater was: père François. Tot mijn verbazing kreeg ik als toevallige passant de beschikking over een kamer waar ik me kon oprispen. Ik ben even op het bed gaan liggen en werd pas weer wakker toen het etensklonk luidde. Het was inmiddels aan het schemeren en in ieder geval te laat om nog terug te liften naar Leuven. Zo was ik onverwacht te gast in Clerlande en groeide een klein bezoekje uit tot een intensieve kennismaking. De dag erop begon namelijk een retraite voor jongeren.

Een antiklooster?

Niet iedereen zou onmiddellijk het monastieke element herkennen in de twee prachtige bungalows onder de bomen. Voor mijn gevoel was Clerlande dan ook eerder een soort anti-klooster: er waren bijvoorbeeld geen zware muren die het terrein afscheidde, maar wel overal lichte wanden met veel glas en openingen naar het bos. In het hart van beide huizen was er een klein kapelletje met veel licht. Het kerkgebouw, dat enkele weken tevoren gereed was gekomen, had niets van de donkere, mystieke vormen van andere kloosterkerken. Er luidde geen zware klok op zeer geregelde tijden, maar wel af en toe een klein klingeltje dat eerder nieuwsgierig maakte dan vrees inboezemde. Clerlande werd niet gekenmerkt door de zware, neogotische en neofeodale sferen die ik kende uit negentiende-eeuwse

Nederlandse en Vlaamse kloosters. Terwijl daar alles gewichtig werd gemaakt en een vaste plaats kreeg, leek hier alles licht, los en open te blijven. Tijdens het koorgebed konden de monniken gaan zitten waar ze wilden. Ze droegen tijdens de eredienst mooie, witte albes maar legden die in het dagelijks leven snel af. De pijnloze monniken woonden in meerdere, kleine huizen: twee op de heuvel, één aan de rand van het bos (een *petit ermitage*) en één in de stad voor wie daar naar woestijnervaringen zocht. Bovendien was er nog een huis in Zaïre waar men ook een basis wilde leggen voor een Benedictijnse gemeenschap. Het leven in de kleine woonkernen werd niet gekenmerkt door al te strakke vormen en toch was er een duidelijke samenhang, er heerste eenvoud en broederlijke aandacht.

Ik voelde me dan ook vanaf de eerste kennismaking erg thuis in Clerlande, de moderne architectuur riep ook in mij het verlangen op naar nieuw leven, naar bekering. Door de openheid van de woonvormen werd ik geïnspireerd om naar eigen ontvankelijkheid te zoeken. Door het principeel moderne karakter van de omgeving voelde ik me uitgedaagd om van het geloof iets zeer actueels te maken. Ik ervoer ruimte in Clerlande, ook in gesprekken met de broeders. Van het eerste bezoek herinner ik me vooral de *pères* François, Martin, Pierre, Grégoire, Yves en Jean-Yves. Het werd zo'n intense ontmoeting dat ik even het gevoel had dat ik misschien maar het best in Clerlande kon blijven. Mijn lievelingsplaats was de kapel in het kleine huis, met prachtige ronde lijnen.

Clerlande gezien vanuit Nederland

In de volgende jaren ben ik verschillende keren naar Clerlande teruggekeerd voor een retraite. Het was voor een Nederlander ook aangenaam om even in Franse sferen te vertoeven. Pas in de loop der jaren heb ik ontdekt dat veel monniken eveneens behoorlijk goed Nederlands spreken of zelfs moedertaalsprekers zijn. Dat vond ik toen niet zo belangrijk: Clerlande was voor mij allereerst een buitenlandse broedplaats van ideeën, waarbij juist het Frans een inspirerende rol vervulde. Terwijl het Latijn net als kerktaal was afgeschaft, ontwikkelde ik op deze manier toch een eigen spirituele taal. Die werd niet alleen gevoed door het Frans, maar ook door een bepaalde vormtaal: ik leerde aandacht hebben voor de mooie, verstilde vormen van hout en steen, ging op in verticale lijnen als van de bomen in het bos, werd geïnspireerd door de vele open ruimtes. Dezelfde gevoeligheid leerde mij goed kijken en stil bidden. Ik zocht naar een manier van geloven vanuit het hele mens-zijn en trachtte de lichamelijke terug een plaats te geven. Zo werd gebedsleven ook een zaak van een goede houding, soberheid een zaak van een goede voeding, kuisheid van een gezonde lichamelijke. Leven in vrede was voor mij ook het zoeken naar een zorgvuldige en geweldloze omgang met het leefmilieu. Het waren overwegingen die werden opgeroepen door de vormgeving van het klooster zelf, maar tegelijk bemerkte ik dat het daar soms moeilijk was om deze radicaal moderne ideeën toe te passen. Bij enkele monniken, zoals Pierre, bespeurde ik zelfs een zekere spijt ten aanzien van de compromissen die in het dagelijks leven waren gesloten (bijvoorbeeld in de keuken).

Naarmate ik vaker in Clerlande kwam, begon ik ook eigen accenten te leggen en mijn plaats te bepalen tot het huisleven. Ik vond de liturgie bijvoorbeeld aanvankelijk wat stijfjes, pas geleidelijk aan kon ik me erin thuisvoelen. De zang was me soms iets te ingetogen en te weinig dynamisch en de viering in zijn geheel iets te verbaal, cerebraal en affirmatief. De liturgische tijdschriften waren voor mijn gevoel wel erg theoretisch en uitsluitend gericht op de vaktheoloog. Een zelfde gevoel had ik bij de ontdekking van het statige zwart-witte tijdschrift *Art d'église*, waarin een religieuze kunstgeschiedenis met grote gevoeligheid en indrukwekkende uitvoerigheid werd gedocumenteerd. Het duurde even voordat ik me in dit blad herkende, aanvankelijk waren de teksten me iets te detaillistisch, te deftig en te filosofisch. Het tweede, derde en vierde bezoek aan Clerlande werden derhalve niet meer gekenmerkt door die grote intensiteit die eigen was aan de eerste kennismaking, toen ik door de vele nieuwe indrukken werd overweldigd en meegezogen. Maar tijdens die volgende bezoeken leerde ik het klooster wel beter kennen en kreeg ik de kans een soort Benedictijnse gevoeligheid te ontwikkelen. Ik deed ontdekkingen

die nog lang doorwerkten.

De ontmoeting met père Frédéric

Zo las ik de regel van Benedictus in een bloemlezing van Père Frédéric, de in die jaren afwezige eerste prior van Clerlande. Hij had het briljante idee gehad om van een bloemlezing als de regel van Benedictus eigenlijk is, opnieuw een bloemlezing te maken. Père Frédéric ging net zo te werk als indertijd Benedictus had gedaan, toen hij de regel van de *Magister* bewerkte, inkortte en voorzag van op kerkvaders geïnspireerde uitweidingen. Ook père Frédéric kortte in, voegde inleidingen, inspirerende titels en teksten toe en maakte de regel daarmee niet alleen toegankelijk voor de moderne lezer maar ook uiterst actueel. Zeer fijntjes en subtiel werden nieuwe accenten gelegd, zoals *discrétion* (zorgvuldige omgang), aanpassing aan de woon- en werkomgeving van onze eigen tijd en aandacht voor het samenleven met zwakkeren in één gemeenschap. In die periode las ik tevens het boekje *Bénédictins, un art de vivre*, een soort vervolg op de uitgave van de regel. Opnieuw was ik sterk onder de indruk van deze interpretatie, die vooral het persoonlijke en menselijke in de monastieke traditie zo goed naar voren weet te brengen. Het verlangen om père Frédéric te ontmoeten was dan ook groot. Toen ik hem een keer in de kloostergangen tegenkwam, vroeg ik onmiddellijk om een gesprek. Van dat gesprek herinner ik me nu nog, dat ik er niet helemaal in slaagde om onder woorden te brengen hoeveel deze spirituele verkenningen, ook op grond van zijn boeken, voor mij betekenden. Père Frédéric leek een beetje gereserveerd te zijn en was zeer voorzichtig in zijn formuleringen. Ik verlangde naar een geestelijk vaderschap maar durfde dat niet onmiddellijk uit te spreken. Ik voelde me tot hem aangetrokken maar kon niet zo goed zeggen waarom, misschien zoals je dat hebt als je een schilderij ziet dat je immens boeit of een gebouw waarin je je geheel thuisvoelt. Net als de inspirerende werking van een kunstwerk is het moeilijk de inspirerende kracht van een mens precies te omschrijven: je constateert alleen het feit dat je er een opgewekt gevoel van krijgt en een nieuwe zin om te denken en werken. In de jaren daarop heeft père Frédéric me aangezet tot een grote hoeveelheid patristische lectuur en een serieuze studie van de regel van Benedictus.

Clerlande gezien vanuit Italië

Vlak voordat ik een studiebeurs aanvraag voor Italië, waar ik uiteindelijk zes jaar zou verblijven, ging ik nog een keer langs in Clerlande. Ik kan me niet herinneren of ik daar misschien de keus heb gemaakt om naar Italië te gaan, in ieder geval deed ik er de inspiratie op om in de Italiaanse jaren verder te gaan met de monastieke verkenningen. De beroemde Italiaanse kloosters hadden een sterke aantrekkingskracht op me en ik besteedde er een deel van mijn vrije tijd aan. Het was een groot en romantisch avontuur om op bezoek te gaan in plaatsen als Monte Cassino, Subiaco, Monte Oliveto, Monte Fano, La Pomposa, La Certosa en vele andere indrukwekkende abdijen. Ik was er vooral onder de indruk van de eeuwenoude, rijke geschiedenis en de uitbundige broederliefde, twee zaken die in Noord-Europese abdijen misschien iets minder tastbaar aanwezig zijn.

Doordat ik nu meer kloosters bezocht, begon ik ook te beseffen hoe uniek elk klooster is, qua ligging, traditie en gemeenschap van broeders. Zo dacht ik telkens met verbazing terug aan de originele vormgeving van Clerlande: naast tal van traditionelere kloosters bleef het eigenlijk de enige echt moderne pool die ik kende. Datzelfde element maakte het tegelijk misschien ook een moeilijk te benaderen klooster, het werd slechts herkenbaar voor de gevorderde kloosterbezoeker met kennis van de traditie. Men moet immers thuis zijn in de monastieke traditie om de dialectiek van het moderne klooster te leren waarderen. Ik was deze jaren veel aan het denken over de toekomst van de monastieke levensvorm, tegen de achtergrond ook van de roepingencrisis en een gapende generatiekloof. De vorm die tot half deze eeuw was gehanteerd, sloeg blijkbaar in Europa niet meer aan. Clerlande was voor mij

een voorbeeld van vernieuwing, maar tegelijk zag ik dat het klooster moeite had om jongeren aan te trekken. Op advies van père Frédéric bracht ik ook een bezoek aan de jonge en bruisende kloostergemeenschap in Bose, waar men evenzeer met de traditie heeft gejongleerd en een verrassend dynamische groep broeders en zusters heeft gevormd. Verrassend was daar bijvoorbeeld de opening naar de vroegste monastieke ervaringen van Pachomius en andere woestijnvaders. Ik merkte er ook dat men Clerlande goed kende en zich door zijn ervaringen liet leiden: de prior Enzo Bianchi kwam er wel eens om een retraite te preken of om inspiratie op te doen voor de inrichting van de kapel van Bose.

Zo ontdekte ik nog andere banden tussen Clerlande en Italië: Pierre de Béthune had een tijd in Rome gewoond, onder andere samen met de bekende abt Franzoni. Père Jacques Dupont was een geestelijke vader voor de beweging van Sant' Egidio in Rome en verschillende kloosters en studiecentra in Noord-Italië. In Italiaanse boekwinkels kwam ik geregeld publicaties van hem tegen. Père Jacques bezocht me een keer in Bologna en was later nog enkele weken in mijn omgeving, als gevolg van een spoedopname in een ziekenhuis in de regio. Van de ziekenhuisbezoekjes herinner ik me vooral zijn grote gevoel voor humor en zijn neiging het eigen ziek-zijn te relativiseren.

Inmiddels had ik in Italië Laura leren kennen en ondanks alle monastieke sympathieën ervoor gekozen met haar verder te gaan in het leven. Voor ons huwelijk hebben we een keer samen een bezoek gebracht aan Clerlande, ook om te praten over oecumene en de praktijk van gemengde huwelijken. Nog altijd herinneren we ons met dankbaarheid hoe nauw de mening van de verschillende broeders van Clerlande aansloot bij onze levenservaring. Met verwondering bedacht ik dat het klooster van Clerlande opnieuw op een belangrijk moment en bij een belangrijke beslissing in mijn leven een rol speelde.

Rondom het klooster

Niet lang nadat we getrouwd waren, moest ik van baan veranderen: als docent Nederlands in Italië waren er namelijk nog maar weinig perspectieven. Een van de mogelijkheden was om naar België te gaan, om me daar in te zetten in de vakgroep Nederlands van de universiteit van... Louvain-la-Neuve! Bij alle overwegingen die spelen bij een zo moeilijke keus als een landverhuizing, kwam die ene: het feit dat we in Louvain-la-Neuve al een vertrouwde kloostergemeenschap kenden, wat de ommezwaai eenvoudiger en aantrekkelijker maakte. De eerste week kon ik logeren in Clerlande, een bekende ervaring en toch ook een heel nieuwe belevenis. Voor het eerst vertrok ik namelijk 's ochtends na de metten naar mijn werk en viel ik 's avonds bij terugkeer met mijn neus in de vespers. Voor het eerst ook verbleef ik als getrouwd mens in de kloosteromgeving, wat toch wel enig verschil uitmaakte. Het ging er nu niet meer om te zien in hoeverre de droom van het monnik-*worden* nog waar kon worden, maar wel in hoeverre het monnik-*zijn* te verwezenlijken was in een dagelijks lekenbestaan...

De relaties met het klooster zijn door de nabijheid enigszins veranderd, vanaf het moment dat we een woning in Leuven en - later - in Archennes hadden gevonden. Het is anders om niet meer voor een korte en intense retraite in Clerlande te komen, maar een blijvend contact te kunnen onderhouden. Het lijkt bijvoorbeeld iets moeilijker om, zo van buitenaf, contact te leggen met de vaders en broeders. Illustratief is ook mijn veranderde houding ten opzichte van de mis op zondagochtend: tijdens retraites ervoer ik die mis meestal als een grote drukte en bijna inbreuk op de monastieke stilte van de dagen dat ik er verbleef; nu zie ik ineens hoe grote aantallen mensen zich wekelijks rondom Clerlande bewegen en vind ik die drukte wel gezellig. Ik houd nog steeds zeer van de getijden maar vind het moeilijker om er tijd voor te maken, temidden van een drukke baan en veel reizen. Het feit dat ik er niet dagelijks tijd voor heb, verandert ook de beleving ervan, ik mis het ritme bijvoorbeeld als ik maar één keer in de paar weken een vespertje bijwoon.

Nu ik zo dichtbij Clerlande woon is de vraag van de *oblatuur* opnieuw aan de orde gekomen: het

religieus engagement van een leek, vanuit een specifiek benedictijnse inspiratie. Père Frédéric had al eens eerder over deze speciale relatie tussen leek en klooster gesproken, ook toen ik nog in Italië woonde. Hij had een nieuwe groep met oblaten opgericht en maakte er op de van hem bekende, creatieve wijze iets heel bijzonders van. Vanuit Italië leek het me echter te onhandig om een zo nauwe band met één klooster te onderhouden, terwijl ik er zo weinig kon komen en de vakanties al over zoveel andere vaste adressen moest verdelen. Bovendien wilde ik nadenken over de functie van de oblatuur: het zou tenslotte geen compensatie moeten zijn voor niet uitgekomen roepingen en verborgen monastieke verlangens...

In België heb ik na een jaartje acclimatiseren een begin gemaakt aan deze oblatuur. Na jaren van geregelde kloosterbezoeken en rijke kloostervriendschappen vind ik het fijn om iets te kunnen uitspreken van de vorming die ik in de kloosters heb opgedaan en de erkentelijkheid die ik ervoor voel. Ik vind het ook mooi een vorm te geven aan wat jarenlang een spontane en niet altijd begrijpelijke belangstelling was voor de Benedictijnse traditie: ik weet immers nog steeds niet precies vanwaar deze aantrekkingskracht komt en wat ik er verder in mijn leven mee moet doen. Als oblaat in opleiding probeer ik op stille momenten een plaats te vinden voor lezing, regelstudie en gebed. Veel aspecten van het lekenbestaan blijken verrassend goed te interpreteren te zijn vanuit het monastieke erfgoed: de inrichting van het samenleven, de benadering van het werk en de collega's, het zoeken naar ritme en evenwicht, het vinden van een plaats voor de stilte... Ik probeer voorlopig het spontane element te behouden dat altijd zo kenmerkend was voor het verblijven in monastieke sferen. Het Benedictijnse leven als oblaat is voor mij dan ook niet echt gebonden aan een serie dwingende uiterlijke leefregels, iets waaraan een Benedictijn zou moeten voldoen. Het is eerder een kwestie van innerlijke, constante groei, vanuit een bepaalde voedingsbodem die je kent en in een klimaat dat je mede kunt bepalen. Ik besef dat Clerlande voor mij een deel van dat klimaat is en ben dankbaar voor alles wat ik er tot nu toe heb meegemaakt.

(tekst geschreven ter gelegenheid van het vijftigjarig professiefest van p. Frédéric Debuyst, februari 1994)